

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ЗВІТ
про результати відвідування
Почаївського психоневрологічного будинку-інтернату
23.07.2026

м. Тернопіль, 2026

I. ВСТУП

Для виконання функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, на підставі статей 13, 19¹, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 23.07.2026 року групою НПМ здійснено відвідування Почаївського психоневрологічного будинку-інтернату (далі – будинок-інтернат, заклад, ПБІ).

Відвідування здійснювали члени групи НПМ:

Пастернак Мар'яна Романівна, головний спеціаліст Відділу сприяння роботі регіональних представництв Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (керівник групи НПМ);

Сапужак Софія Михайлівна, головний спеціаліст Відділу сприяння роботі регіональних представництв Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Трінька-Яворська Тетяна Іванівна, головний спеціаліст відділу сприяння роботі регіональних представництв Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Біловус Людмила Романівна, головний спеціаліст відділу сприяння роботі регіональних представництв Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Коновалова Вікторія Віталіївна, представниця громадської організації;

Яцун Уляна Степанівна, представниця громадської організації.

Загальна інформація.

Заклад знаходиться за адресою:

47025, Тернопільська область, Кременецький район, м. Почаїв, вул. Шкільна, 36 – Відділення 1 (фото 1).

47025, Тернопільська область, Кременецький район, м. Почаїв, вул. Фабрична, 17 – Відділення 2 (фото 2).

Представник ПБІ, який був присутній під час відвідування НПМ – Цісар Юлія Василівна, провідний економіст, в.о. директора закладу.

Згідно зі Статутом Почаївського психоневрологічного будинку-інтернату (нова редакція), затвердженим рішенням Тернопільської обласної ради від 26 серпня 2022 року № 555 (далі – Статут), будинок-інтернат є стаціонарним інтернатним закладом для соціального захисту, що утворюється для тимчасового або постійного проживання/перебування осіб із стійкими інтелектуальними та/або психічними порушеннями, які за станом здоров'я потребують стороннього догляду, соціально-побутового обслуговування, надання медичної допомоги, соціальних послуг та комплексу реабілітаційних заходів і яким згідно з висновком лікарської комісії за участю лікаря-психіатра не протипоказане перебування в будинку-інтернаті (далі – підопічні).

Заклад розрахований на перебування 220 осіб. На момент відвідування закладу групою НППМ у ньому перебувало 213 осіб, з них у Відділенні № 1 – 155 чоловіків, у тому числі в корпусі 1 – 125 осіб, у корпусі 2 (фото 3) – 30 осіб. У Відділенні № 2 перебувало 58 жінок.

Згідно з показниками форми звітності № 1-ПІБ (річна) «Звіт про будинки-інтернати» за 2025 рік, чисельність підопічних на кінець року становила 218 осіб, із них 40 – маломобільні.

На день відвідування у закладі перебувало 37 маломобільних осіб, з яких 11 жінок та 26 чоловіків.

Штатна чисельність працівників інтернату, згідно штатного розпису на 2026 рік, складає 157,25 штатних одиниць.

Закладом ПБІ отримано ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, що підтверджується витягом з Ліцензійного реєстру МОЗ щодо провадження господарської діяльності з медичної практики.

Посадові інструкції медичного персоналу містять пункт щодо заборони катувань.

Підопічні забезпечені чотириразовим харчуванням. В закладі наявне перспективне меню (фото 4).

Витрати на харчування одного підопічного в закладі становлять 86,00 грн на день, а на медикаменти – 11,09 грн.

Працівники, які залучені до роботи у харчоблоці, своєчасно проходять медичні огляди, що підтверджується відповідними записами в особистих медичних книжках. Робочі поверхні та посуд чисті.

У кімнаті дозвілля підопічні перебувають за власним бажанням, де мають можливість переглядати телевізор, або приймати участь у заходах (фото 5). У закладі облаштовано молитовний простір (фото 6).

Підопічні користуються власними речами, в тому числі мобільними телефонами, підгузками, сезонним одягом, постільною білизною та засобами гігієни забезпечені.

На території облаштовано місця для відпочинку: криту альтанку на території Відділенні № 1, лави для відпочинку підопічних на свіжому повітрі. На території Відділення № 1 наявна лазня. У Відділенні № 2 наявне найпростіше укриття (фото 7).

Водопостачання у Відділення № 2 забезпечується Комбінатом комунальних послуг і відповідає стандартам санітарних норм і правил. У Відділення № 1 вода видобувається із артезіанської свердловини, яка знаходиться поруч із відділенням і відповідає нормам питної води, що підтверджується результатом санітарно-біологічного дослідження № 20 від 21.03.2025 року.

Під час відвідування відбулося конфіденційне спілкування з 95 підопічними.

Попередні зауваження.

Попереднє відвідування групи НППМ здійснено 18.06.2025, за результатами якого виявлено порушення прав:

на життя та безпеку;
 на охорону здоров'я, медичну допомогу;
 осіб з інвалідністю;
 на достатній життєвий рівень, що охоплює достатнє харчування, одяг, житло;
 на ефективні засоби юридичного захисту;
 на вільний розвиток особистості.

За результатами попереднього відвідування НПМ вносились такі рекомендації:

Тернопільській обласній раді:

вжити заходів щодо усунення наведених порушень прав осіб, яким надаються соціальні послуги зі стаціонарного догляду, а також причин та умов, що сприяють таким порушенням, їх недопущення у подальшій діяльності;

контроль за дотриманням прав підопічних;

розглянути можливість додаткового фінансування закладу з метою облаштування укриття з урахуванням вимог чинного законодавства.

Почаївському психоневрологічному будинку-інтернату:

облаштувати укриття у Відділенні № 1, відповідно до Розділу V Вимог щодо утримання, облаштування та експлуатації об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, затверджених Наказом Міністерства внутрішніх справ України 09.07.2018 року № 579 та з урахуванням кількості підопічних та працівників ПБІ;

організувати підписання особисто підопічними або їхніми представниками декларації із сімейним лікарем відповідно до вимог чинного законодавства;

забезпечити належне заповнення Журналу реєстрації смерті підопічних Почаївського психоневрологічного будинку-інтернату;

облаштувати приміщення закладу відповідно до потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення та згідно вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд»;

привести розміщення підопічних та вихованців в житлових кімнатах з дотриманням стандартів – 8 кв. м. житлової площі на особу;

забезпечити підопічним кімнатне обладнання та кількість санітарних вузлів у відповідності до Мінімальних норм забезпечення предметами, матеріалами та інвентарем громадян похилого віку, інвалідів та дітей-інвалідів в інтернатних установах та територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг) системи соціального захисту населення, затверджених наказом Міністерства соціальної політики України від 19.08.2015 № 857 (далі – Мінімальні норми);

надавати підопічним можливість використовувати елементи звичайного (не металевого) посуду;

забезпечити підопічним безперешкодний доступ до питної води;

розмістити у вільному доступі інформацію з контактами центрів з надання безоплатної правничої допомоги;

забезпечити підопічним закладу організацію дозвілля.

У ході відвідування 23.07.2026 встановлено, що надані рекомендації виконано частково, а саме:

закладом забезпечено належне заповнення Журналу реєстрації смерті підопічних будинку-інтернату;

на стінах закладу розміщено інформаційні стенди з контактами центрів з надання безоплатної правничої допомоги, а також порядком звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (фото 8).

II. ФАКТИ, ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Порушення права не бути підданим катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню та покаранню (стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 1 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, види поводження і покарання, стаття 15 Конвенції про права осіб з інвалідністю, Стандарти Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводження чи покарання, стаття 28 Конституції України).

1. Під час конфіденційного спілкування з групою НПМ окремі підопічні закладу повідомили про застосування до деяких підопічних заходів покарання у вигляді тривалої ізоляції, а також обмеження у харчуванні на час такої ізоляції.

Водночас під час вивчення журналу реєстрації застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги за формою № 066-3/о, затвердженою наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24.03.2016 № 240 «Про затвердження Правил застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, та форм первинної облікової документації», групою НПМ не встановлено документального підтвердження зазначених випадків, оскільки відповідні факти в журналі не були зафіксовані.

Зазначена інформація викликає занепокоєння щодо дотримання права підопічних на повагу до їхньої гідності та заборони катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання. Застосування ізоляції як засобу покарання, а тим більше обмеження особи в їжі, може свідчити про застосування недопустимих методів поводження з підопічним.

Відсутність документального відображення повідомлених випадків у журналі ізоляції унеможливорює належний контроль за законністю, обґрунтованістю та тривалістю застосування таких заходів.

Право на життя та безпеку (стаття 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 10 Конвенції про права осіб з інвалідністю, стаття 27 Конституції України.).

2. У Відділенні № 1 відсутні захисні споруди (укриття) та будь-які обладнані підвальні приміщення, які мають забезпечувати можливість безпечного перебування підопічних у разі повітряної тривоги або обстрілів, що не відповідає вимогам пункту 7 розділу XVII Державного стандарту стаціонарного догляду за особами, які втратили здатність до самообслуговування чи не набули такої здатності, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 29.02.2016 № 198 (далі – Державний стандарт), абзацу другому підпункту 2 пункту 5 Критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 185 (далі – Критерії діяльності), Вимогам щодо утримання, облаштування та експлуатації об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579.

Зі слів підопічних та персоналу закладу, у разі оголошення сигналу «Повітряна тривога» у регіоні, підопічні продовжують перебувати у приміщеннях закладу.

3. Наявне у Відділенні № 2 підвальне приміщення, яке використовується як найпростіше укриття також не відповідає вимогам пункту 7 розділу XVII Державного стандарту та Вимогам щодо утримання, облаштування та експлуатації об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, що затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579.

Так, укриття не забезпечене необхідним запасом продуктів харчування та не укомплектоване аптечкою для надання першої домедичної допомоги. Крім того, конструктивні особливості входу до укриття, зокрема відсутність пандусу, унеможливають його самостійне використання особами з інвалідністю та іншими маломобільними групами населення, що свідчить про недотримання вимог безбар'єрності та доступності відповідної споруди

4. У Відділенні № 2 закладу не функціонує автоматична пожежна сигналізація, що є порушенням Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417.

Право на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло (стаття 48 Конституції України).

5. У закладі не забезпечено належну організацію питного режиму для ліжкових підопічних.

У загальних коридорах закладу наявні кулери з питною водою (фото 9). Водночас під час відвідування групою НПМ було встановлено, що в житлових кімнатах підопічних, прикутих до ліжка, відсутні ємності з питною водою та індивідуальний посуд для її споживання.

6. Під час відвідування закладу групою НПМ встановлено перенаселення житлових кімнат, що є порушенням норм житлової площі на одну особу та не відповідає вимогам «Будинки і споруди. Заклади соціального захисту

населення» (далі – ДБН В.2.2-18:2007). Так, площа однієї з кімнат становить 12,4 м², у ній проживають чотири особи, внаслідок чого на одного підопічного припадає лише 3,1 м² житлової площі при нормативі 8–10 м² (фото 10, 11).

Такі умови не забезпечують належного рівня проживання та порушують встановлені законодавством мінімальні стандарти.

7. У порушення Мінімальних норм, в кімнатах недостатня кількість твердого інвентарю, а саме: стільців за кількістю місць, столів, відсутня шафа для одягу, відсутні настінні комбіновані світильники загального та місцевого освітлення над кожним ліжком, не передбачено розеток (фото 12).

Крім того, у порушення розділу VII Мінімальних норм, у закладі не дотримані норми забезпечення санітарних вузлів у розрахунку на житлову групу.

8. В обох Відділеннях закладу групою НПМ виявлено харчові продукти із закінченим терміном придатності (фото 13).

9. Підопічні закладу харчуються з металевого посуду. Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – КЗК) у пункті 35 Восьмої Загальної доповіді [CPT/Inf (98) 12] зазначає, що слід надавати підопічним можливість використовувати елементи звичайного «нелікарняного» життя – наприклад, користуватися відповідним посудом та столовими приборами, що є невід’ємною частиною програми психосоціальної реабілітації.

Право на охорону здоров’я, медичну допомогу (стаття 49 Конституції України).

10. Статтею 23 Закону України «Про лікарські засоби» передбачено, що неякісні лікарські засоби, у тому числі ті, термін придатності яких закінчився, підлягають утилізації та знищенню. Водночас під час відвідування групою НПМ у медичному кабінеті закладу виявлено лікарські засоби, термін придатності яких минув (фото 14).

11. Групою НПМ встановлено, що у Відділенні 1 закладу шестеро підопічних мають діагноз «цукровий діабет» та відповідно до медичних показань потребують спеціального дієтичного харчування.

Водночас у закладі не ведеться належний облік підопічних, які потребують дієтичного харчування, а також не розроблено та не впроваджено відповідне дієтичне меню.

Відповідно до пункту 6 Типового положення про психоневрологічний інтернат, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 957, підопічні забезпечуються раціональним не менше ніж чотириразовим харчуванням, у тому числі дієтичним, з урахуванням віку та стану здоров’я у межах натуральних норм харчування.

Таким чином, закладом не забезпечено належного врахування стану здоров’я підопічних під час організації харчування та не створено належних умов для забезпечення дієтичним харчуванням підопічних, які мають відповідні медичні показання.

12. Групою НПМ встановлено, що у закладі не забезпечено належне документування фактів виявлення тілесних ушкоджень відповідно до вимог законодавства.

Так, згідно з даними журналу обліку випадків травматизму, протягом 2026 року у Відділенні № 1 зафіксовано два випадки травматизму, у Відділенні № 2 – один випадок. За кожним із зазначених випадків наявні пояснювальні записки медичних працівників, які перебували на чергуванні на момент настання події, із зазначенням часу та обставин отримання травм.

Водночас за зазначеними випадками медичними працівниками не оформлено форму первинної облікової документації № 511/о «Довідка № __ про фіксацію тілесних ушкоджень», чим не дотримано вимог наказу Міністерства охорони здоров'я України від 02.02.2024 № 186 «Про внесення зміни до пункту 1 наказу Міністерства охорони здоров'я України від 14 лютого 2012 року № 110».

Відповідно до Інструкції щодо заповнення форми первинної облікової документації № 511/о «Довідка № __ про фіксацію тілесних ушкоджень», затвердженої зазначеним наказом (далі – Інструкція), у разі виявлення у особи будь-яких тілесних ушкоджень у закладах соціального захисту населення такі ушкодження підлягають обов'язковій фіксації шляхом оформлення довідки за формою № 511/о. Заповнення зазначеної довідки здійснюється лікарем, який проводив огляд особи, невідкладно після проведення огляду та необхідних додаткових досліджень і обстежень.

Крім того, встановлено, що у закладі не ведеться журнал обліку фактів виявлення тілесних ушкоджень, до якого відповідно до вимог Інструкції має долучатися примірник довідки за формою № 511/о. Таким чином, наявний у закладі журнал обліку випадків травматизму не забезпечує належного документування фактів виявлення та фіксації тілесних ушкоджень у порядку, визначеному законодавством.

Права осіб з інвалідністю (стаття 26 Конвенції про права осіб з інвалідністю, Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»).

13. Заклад не забезпечує належних умов доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, що не відповідає вимогам ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» (далі – ДБН Інклюзивність), а саме:

- у порушення пункту 11.9 ДБН Інклюзивність, окремі санітарно-гігієнічні приміщення не обладнані тривожною сигналізацією, яка повинна забезпечувати можливість виклику допомоги особою, що користується кріслом колісним, перебуває на унітазі, користується душем або впала на підлогу. Під час відвідування встановлено, що у санітарно-гігієнічних приміщеннях обох відділень така сигналізація відсутня;

- у житлових кімнатах ліжкових підопічних відсутні кнопки виклику персоналу, що унеможлиблює своєчасне повідомлення працівників закладу про потребу в медичній або іншій невідкладній допомозі;

- заклад не обладнано ліфтами або підйомниками, що фактично позбавляє маломобільних та прикутих до ліжка підопічних можливості безперешкодного пересування між поверхами та здійснення прогулянок на відкритому повітрі;

- верхні і нижні сходи не промарковані та не контрастують з іншими сходами і горизонтальними площадками сходового маршу;

- окремі санітарно-гігієнічні приміщення не пристосовані для користування особами з інвалідністю та іншими маломобільними групами населення, що не забезпечує належних умов для їх безпечного та самостійного користування такими приміщеннями;

- відсутні горизонтальні поручні в коридорах закладу, необхідні для безпечного пересування осіб з порушеннями опорно-рухового апарату;

- у приміщенні закладу відсутні інформаційні покажчики шрифтом Брайля.

Виявлені порушення свідчать про недотримання принципів безбар'єрності та доступності, унеможлиблюють безпечне і самостійне пересування підопічних територією та приміщеннями закладу, а також обмежують їхній доступ до прогулянок і перебування на свіжому повітрі.

Крім того, під час конфіденційного спілкування двоє підопічних, які через стан здоров'я постійно перебувають у ліжку, повідомили групі НПМ, що протягом усього періоду їх перебування у закладі їм не забезпечувалася можливість перебування на свіжому повітрі поза межами житлових приміщень.

Порушення права на повагу до приватного і сімейного життя (стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

14. У порушення пункту 2 розділу VIII Державного стандарту, персоналом закладу не забезпечено використання ширм для дотримання приватності підопічних під час проведення санітарно-гігієнічних процедур.

Крім того, під час відвідування групою НПМ встановлено, що користування туалетним стільцем, зміна підгузків та миття підопічних здійснюються у присутності інших осіб, що не забезпечує належного рівня приватності під час здійснення таких процедур.

Порушення права на вільний розвиток своєї особистості (стаття 23 Конституції України).

15. Статтею 23 Конституції України передбачено, що кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, у якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

Водночас під час відвідування встановлено, що у закладі відсутня організація змістовної зайнятості підопічних, що обмежує їх можливості для підтримання активності, соціалізації та належного психоемоційного стану.

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Тернопільській обласній військовій адміністрації:

1.1. Забезпечити вжиття організаційних та контрольних заходів, спрямованих на недопущення неналежного поводження з особами, які перебувають у закладі, а також запобігання катуванню та іншим формам жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання;

1.2. Забезпечити вжиття заходів, щодо обладнання у Відділеннях закладу найпростішого укриття.

1.3. Забезпечити вжиття заходів щодо створення належних умов для маломобільних груп населення відповідно до вимог ДБН Інклюзивність.

2. Почаївському психоневрологічному будинку-інтернату:

2.1. Невідкладно провести службове розслідування за повідомленнями підопічних про можливе застосування до них або інших підопічних практик покарання, що могли мати принизливий характер;

2.2. Забезпечити невідкладне припинення будь-яких форм покарання, що принижують людську гідність, та вжити заходів щодо недопущення їх застосування в подальшому;

2.3. Привести захисне укриття закладу у відповідність до вимог чинного законодавства та забезпечити можливість його використання підопічними;

2.4. Забезпечити функціонування автоматичної пожежної сигналізації у Відділенні № 2;

2.5. Забезпечити ліжковим підопічним безперешкодний доступ до питної води;

2.6. Розмістити підопічних у житлових кімнатах із дотриманням нормативів житлової площі на одну особу, визначених чинним законодавством та відповідними державними будівельними нормами;

2.7. Забезпечити житлові кімнати необхідним твердим інвентарем та обладнанням, а також санітарно-гігієнічні приміщення у кількості та з дотриманням вимог, передбачених Мінімальними нормами;

2.8. Провести ревізію продуктів харчування та забезпечити вилучення й утилізацію продуктів із закінченим терміном придатності, не допускаючи їх подальшого зберігання та використання;

2.9. Забезпечити підопічним можливість користуватися звичайним, придатним для побутового використання посудом та столовими приборами, а не виключно металевим посудом;

2.10. Провести ревізію медичних препаратів та забезпечити вилучення й утилізацію лікарських засобів із закінченим терміном придатності;

2.11. Визначити перелік осіб, які потребують спеціального дієтичного харчування, та забезпечити розроблення і застосування для них відповідного дієтичного меню;

2.12. Забезпечити належне документування фактів виявлення тілесних ушкоджень відповідно до вимог законодавства;

2.13. Забезпечити приведення будівель, приміщень і території закладу у відповідність до вимог ДБН Інклюзивність;

2.14. Забезпечити маломобільним підопічним регулярний доступ до свіжого повітря та можливість перебування на відкритому повітрі з урахуванням стану їхнього здоров'я та індивідуальних потреб;

2.15. Забезпечити використання ширм для дотримання приватності підопічних під час проведення індивідуальних гігієнічних процедур;

2.16. Забезпечити підопічним право на вільний і всебічний розвиток.

Додатки: фотоматеріали на 4 арк. в 1 прим.

Керівник групи НПМ
головний спеціаліст Відділу
сприяння роботі регіональних
представництв
Секретаріату Уповноваженого
Верховної Ради України
з прав людини

Мар'яна ПАСТЕРНАК

Фото 1**Фото 2****Фото 3**

Фото 4

Фото 5

Фото 6

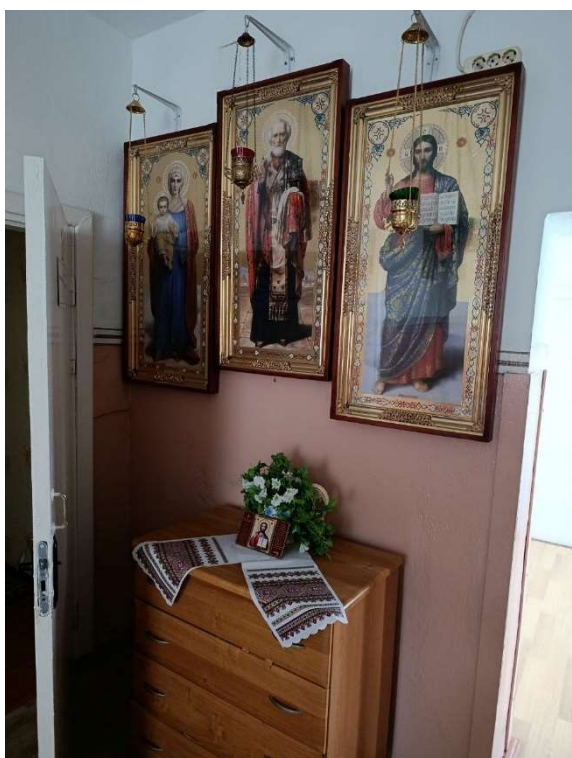

Фото 7

Фото 8

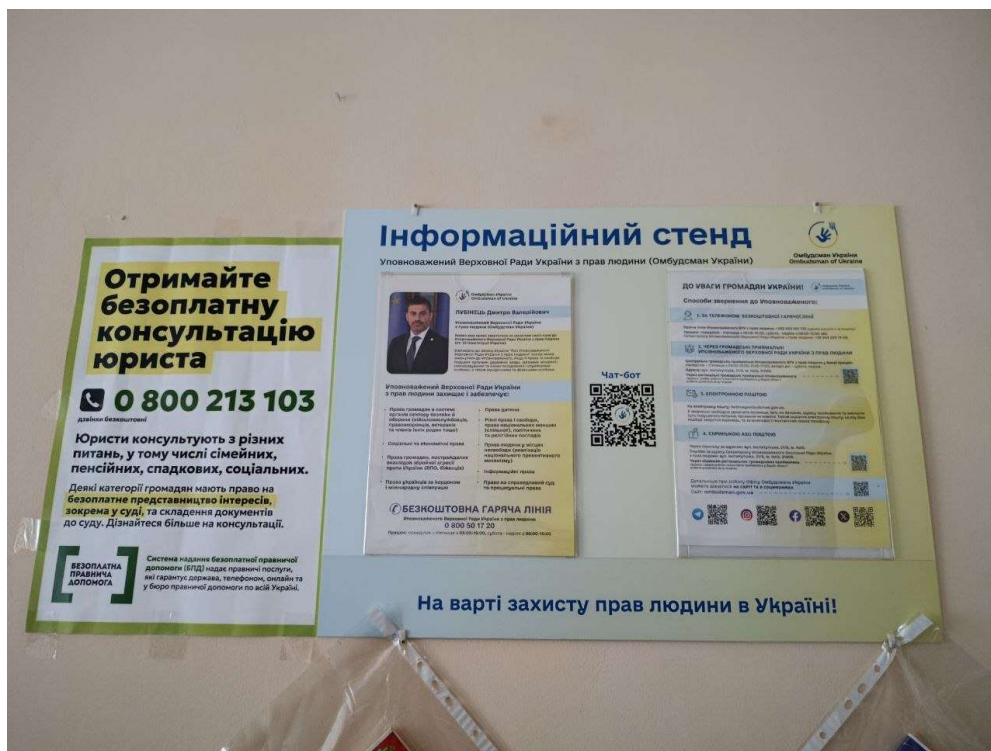

Фото 9

Фото 10

Фото 11

Фото 12

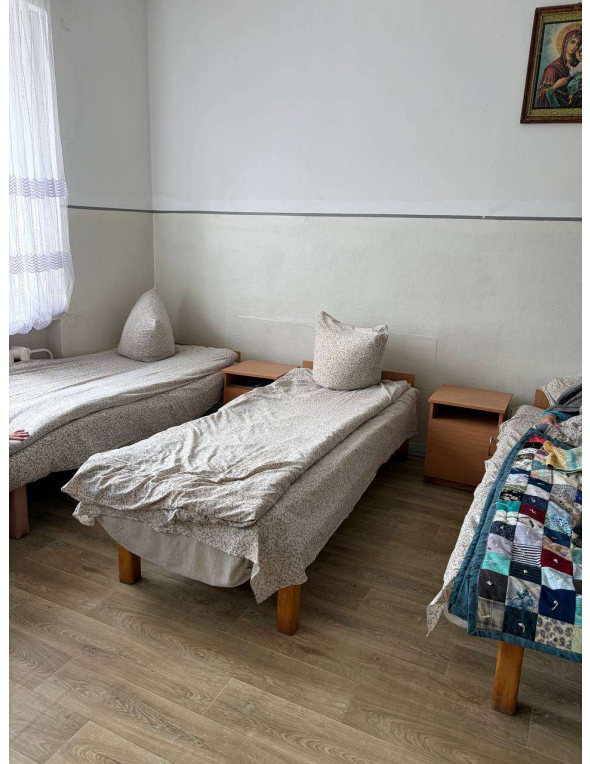

Фото 13

Фото 14

